

[lua-mastojen-juurella-eli-rytmeja-ja-tilallisuuksia-kartoittamassa/](#)> 27.9.2023.

- Seesmeri, L., Virtanen, K. & Häyrynen, M. (2022) *Kuparia, fasaaneja ja lyhytaaltoja. Raportti Väinö-län kulttuurikartoituksesta*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelman julkaisuja 59. Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma, Pori.
- Virtanen, K., Seesmeri, L. & Häyrynen, M. (2022) *Sahan ääniä, jokisuisto ja asukastoimintaa. Raportti*

Pihlavan kulttuurikartoituksesta. Turun yliopisto, Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisut 61, Pori.

LAURA SEESMERI
*Kulttuuriperinnön tutkimus,
Turun yliopisto*

Havaintoja asukasosallisuuden toteuttamisesta Yhteinen Mukkula -hankkeessa

Paikkapohjainen kehittäminen perustuu käsitykseen paikan ominaisuuksien merkityksellisyydestä ja tarpeesta arvioida paikkoja niiden fyysisten, sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien näkökulmista (Merriman ym. 2012; Grenni ym. 2019). Asukkaiden integroituminen paikkapohjaiseen alueen, asuinympäristön tai sen osan kehittämiseen ovat keskiössä nykyään. Käyttäjakeskeinen, käyttäjiä subjektina tarkasteleva kehittäminen on muuttunut yhä enemmän käyttäjälähtöiseksi toiminnaksi, jossa asukas otetaan eri tavoin huomioon ja mukaan kehittämiseen myös partnerina. Käyttäjälähtöisen ja osallistavan toimintatavan mukaan korostus on osallistujien näkökulmia kunnioittavassa asioiden tarkastelussa, heidän päämääriensä neuvottelussa ja yhteisessä ideoinnissa ja oppimisessa (Blomberg & Karasti 2013: 87–90).

Osallistavat prosessit sisältävät myös paljon haasteita. Yhtenä haasteena on näennäisosallistaminen, jossa osallisuuden tapa ja muoto on istutettu sopimaan toiminnan organisoijan tarpeisiin ja muun muassa sopimaan järjestäjien esityslistoihin (Tisdall 2008: 422). Julkisen sektorin organisaatiot pyrkivät usein ”suorittamaan” osallistamista eivätkä tähtää ”elävään” osallistumiseen (Pells 2010). Tämä tapahtuu usein asettaen rajoituksia osallistumisen laajuudelle ja myös sen tuloksille (Pässilä & Vince *tulossa*). Pulmallista asukkaiden osallistumisesta ja osallistamisesta on myös se, miten erottaa yksilön ääni enemmistön äänestä tai miten hallita moniäänisyyttä (ks. Hennala & Melkas 2016). Osallistamisesta ei saa myöskään olla kyse ”kuulemisesta” vaan ”kuuntelemisesta” ja eri ryhmien tuottaman tiedon tarkoituksenmukaisesta hyödyntämisestä kehittämisessä (Hennala 2011; Parjanen ym. 2016).

Monimenetelmäisyys asukaslähtöisen tiedon tuottamisessa

Lähiöohjelma 2020–2022:en rahoittamassa Yhteinen Mukkula -tutkimushankkeessa oli tavoitteena asukas- ja toimijalähtöisen suunnittelutiedon tuottaminen Lahdessa sijaitsevan Mukkulan lähiön kehittämiseen niin, että tietoa voidaan hyödyntää asuinalueen eriytymisen ehkäisyyn, asukkaiden hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämiseen, asuinalueen elinvoimaisuuden edistämiseen sekä palveluiden ja asumisen hyvän tason turvaamiseen. Tähän haasteeseen lähdettiin hakemaan ideoita ja ratkaisuja Mukkulan asukkaiden ja alueella toimivien organisaatioiden ja yhdistysten kanssa. Tutkimus toteutettiin käyttäjälähtöisen suunnittelun, yhteissuunnittelun, kaupunkimuotoilun, taidelähtöisen etnografian ja taideperustaisen toimintatutkimuksen periaatteiden ja menetelmien mukaisesti. Oleellista oli mahdollistaa ja vahvistaa erilaisten asukkaiden vaikuttamis- ja osallisuustoimijuutta oman asuinalueensa kehittämisessä.

Tärkeäksi kysymykseksi hankkeen osallistavassa toiminnassa muodostui se, miten saada monipuolinen ja riittävä määrä käyttäjiä osallistumaan tiedonkeruuseen ja yhteissuunnittelun toimenpiteisiin niin, että se vastaa hyvällä tavalla sitä todellista käyttäjäkuntaa, josta on kyse. Tähän haasteeseen vastattiin eri menetelmien hyödyntämisellä. Hankkeessa toteutettiin muun muassa asukaskysely sekä sähköisenä että paperiversiona varmistamaan, että mahdollisimman moni pystyisi kyselyyn vastaamaan. Aikaisemmin tavoitteena oli järjestää avoimia asukastilaisuuksia ja työpajoja, mutta koronapandemian takia erilaisten tapaamisten järjestämistä piti harkita tarkkaan tai jättää ne toteuttamatta. Mielenkiintoista oli huomata, että sähköinen

kysely tavoitti vain puolet siitä määrästä, johon paperikysely ylsi. Asukaskyselyn avulla oli mahdollista koota lähtökohtatietoa asukkaiden tavoista toimia lähion muodostamassa infrastruktuurissa ja ympäristöissä. Kysely tuotti lähtökohdaksi sopivaa kehittämistietoa myös siitä, millä tavoin asukkaat kokivat lähiöympäristön ja sen kehittämiskohteen. Kuitenkaan kyselylähestymistapa ei kata osallistavan kehittämistoiminnan mahdollisuuksia ja vaateita. Siksi oli tärkeää, että kyselyn nostamiin kehittämiskohteisiin ja mahdollisuuksiin suunniteltiin eri kehittämissivaiheissa yhä konkreettisemmiksi muuttuvia ja toimijoita yhä enemmän osallistavia kokeiluja. (ks. lisää kokeiluista Pässilä ym. 2022.)

Asukosasallisuudessa on kyse dialogin rakentamisesta

Hankkeesta saatujen kokemusten perusteella voimme todeta, että parhaimmillaan osallistavat kokeilut ovat dialogisia ja pohjautuvat luottamukseen perustuvaan vuorovaikutussuhteeseen. Hankkeessa toteutettiin muun muassa nuorten ideoihin perustuva kokeilu, jonka tavoitteena oli nuorten itsensä esiin nostama oman elinympäristön ”kaunistaminen” ja jossa oli kyse pienimuotoisesta kaupunkiviljelystä lähion ostarilla. Dialogisen prosessin rakentuminen lähiossa asuvien nuorten kanssa edellytti, että asioihin tartutaan ja niitä nimetään yhdessä nuorten kanssa moniäänisesti, erilaiset jännitteet hyväksytään osana asioiden käsittelyä, ihmisistä välitetään ja ennen kaikkea, että nuoret ovat mukana suunnittelemissa ja toteuttamassa itselleen merkityksellisiä käytänteitä.

Hankkeessa haastettiin myös ammattikorkeakoulun eri opiskelijaryhmiä tutkimaan aluetta ja tuottamaan siitä koottua tietoa, omia havaintoja ja kehittämishdotuksia, joita voitiin käyttää dialogin välineenä asukkaiden kanssa. Ammattikorkeakoulun yhdyskuntasuunnittelun ja palvelumuotoilun sekä kaupunkimuotoilun opintojaksoilla toteutettiin näitä sisältöjä. Esimerkiksi Mukkulan koulun erikaiset oppilaat osallistuivat hankkeen aikana opiskelijoiden toteuttamiin erilaisiin työpajoihin, joissa keskityttiin Mukkulan tulevaisuus-kuvien sekä niiden sisältämien suunnitteluratkaisujen ideoimiseen.

Prosessien tulkinallisuus haastaa kehittäjä

Osallistava kehittämissivö on luonteeltaan tulkinallista ja ennalta ei voi täysin määrittellä sen keskeisiä sisältöjä tai tuloksia (Parjanen ym. 2016). Siten eri toimijoiden tulee olla tietoisia prosessin alati muuttuvasta, tulkintaa vaativasta luonteesta,

jolloin kehittämistivössä korostuu epävarmuuden ja keskeneräisyyden sietokyky. Aina on mahdollista, että tapahtuu jotakin sellaista, jonka takia suunnitelmia on muutettava. Tutkimushankkeen aikana korona esti esimerkiksi ikäihmisten tapaamisen, joten hankkeessa kehitettiin taide- ja kulttuurilähtöinen *Kokeneitten Kirja* -menetelmä. Kyse on narratiivisesta tiedonkeruun menetelmästä, jonka avulla kerätään tietoa, millaisena lähiö asuinalueena näytättyy ikäihmisten kertomuksissa, miten ikäihmiset kokevat lähiossa asumisen ja samalla oman menneisyytensä, nykyhetkensä ja mahdolliset asuinalueensa kehittämiskohteen. *Kokeneitten Kirja* -menetelmällä pystyttiin tuottamaan arkeen kiinnittyvää paikallista ja inhimillistä tietoa muodollisemman ja kodifioitun suunnittelutiedon tueksi.

Käyttäjälähtöisten kokeilujen toteuttaminen edellyttää aikaa ja sitoutumista erityyppisiin tehtäviin, minkä osoitti kaksiviikkoisen *Kohtaamisen kontit* -tapahtuman järjestäminen Mukkulan ostarilla. Ohjelmasuunnittelun ja toimijoiden kutsumisen lisäksi muita käytännön järjestelyjä olivat Lahden kaupungille tapahtumasta tehtävät ilmoitukset, jotka liittyivät tapahtuman laajuuteen ja jätehuollon järjestämiseen. Lisäksi huomattiin, että kontit piti erikseen vakuuttaa, koska konttien vuokraus ei sisältänyt vakuutusta. Tapahtuman suunnittelua leimasivat yllätykset ja tietokatkot. Yhteenvetona voi todeta, että kysymyksessä ei ollut niin sanotusti ketterästi kevyt kokeilu, ja monet sen vaatimat toimenpiteet valkenivat tutkimusryhmälle vasta valmistelun kuluessa. Siten käyttäjälähtöinen ja osallistava toimintatapa paikkapohjaisessa kehittämistivessä voi muodostua kaikille osapuolille merkitykselliseksi oppimiskokemukseksi.

KIRJALLISUUS

- Blomberg, J. & Karasti, H. (2013) Ethnography. Positioning ethnography within Participatory Design. Teoksessa Simonsen, J. & Robertson, T. (toim.) *Routledge international handbook of participatory design*, 87–116. Routledge, New York.
- Grenni, S., Horlings, L.G. & Soini, K. (2019) Linking spatial planning and place branding strategies through cultural narratives in places. *European Planning Studies* 28(7) 1355–1374. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1701292>
- Hennala, L. (2011) *Kuulla vai kuunnella – käyttäjää osallistavan palveluinnovoinnin lähestymistavan toteuttamisen haasteita julkisella sektorilla*. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 453. Väitöskirja, Lappeenrannan teknillinen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-265-138-9>
- Hennala, L. & Melkas, H. (2016) Understanding users' collective voice in public service innovation.

- Knowledge and Process Management* 23(1) 62–72. <https://doi.org/10.1002/kpm.1498>
- Merriman, P., Jones, M., Olsson, G., Sheppard, E., Thrift, N. & Tuan, Y-F. (2012) Space and spatiality in theory. *Dialogues in Human Geography* 2(1) 3–22. <https://doi.org/10.1177/2043820611434864>
- Parjanen, S., Hennala, L., Hyypiä, M. & Martikainen, S-J. (2016) Sosiaalisesti kestävä innovointi – Asuin- ympäristöjen kehittäjien näkemyksiä asukkaiden osallistamisesta. *Yhdyskuntasuunnittelu* 54(4) 33–50. <<http://www.yss.fi/journal/sosiaalisesti-kestava-innovointi-asuinymparistojen-kehittajien-nakemyksia-asukkaiden-osallistamisesta/>> 27.9.2023.
- Pells, K. (2010) ‘No one ever listens to us’: Challenging obstacles to the participation of children and young people in Rwanda. Teoksessa B. Percy-Smith & N. Thomas (toim.) *A handbook of children and young people’s participation*. Routledge, London.
- Pässilä, A., Parjanen, S., Aarrevaara, E., Laakso, H., Knutas, A. & Harmaakorpi, V. (2022; toim.) *Yhteinen lähiö – kokeilut ja asukastieto kaupunkien kehittämisessä*. LUT scientific and expertise publications tutkimusraportit – research reports 145. LUT University, LUT School of Engineering Science. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-878-2>
- Pässilä, A. & Vince, R. (*tulossa*) Perplexity: The emotional complexities of generating user participation in public sector organizations. *International journal for the transformation of institutions/ revue internationale pour la transformation des institutions*.
- Tisdall, E. K. M. (2008) Is the honeymoon over? Children and young people’s participation in public decision-making. *International Journal of Children’s Rights* 16(3) 419–429. <https://doi.org/10.1163/157181808X311240>

SATU PARJANEN,
ANNE PÄSSILÄ
*Innovatiiviset organisaatiot ja
kestävä yhteiskunta -tutkimusryhmä
LUT-yliopisto
&
EEVA AARREVAARA
Kestävät yhteisöt -kasvualusta,
LAB-ammattikorkeakoulu*

Keitä ovat lähiöiden kehittäjät?

Stereotyyppisesti lähiöt leimataan usein ongelmallisiksi kerrostaloalueiksi määrittelemättä, mitä lähiöillä tarkoitetaan. Riippumatta lähiön määritelmästä yhtenä lähiön tunnusmerkkinä voi pitää sen kohtalaisen tarkkaa maantieteellistä rajausta. Alueisiin keskittynyt maantieteilijä löytääkin lähiöistä kiinnostavia tutkimusaiheita.

Lähiöissä korostuvat asukkaisiin ja välillisiin yrityksiin, asukasyhdistyksiin sekä muihin paikallisiin toimijoihin kohdistuvat kehittämistoimet. Kohdealueen ja kohteiden lisäksi on määriteltävä kehittäjät. Näkökulmana voi olla valtion, maakuntien liittojen ja kuntien yhteistyöhön perustuva alueiden kehittäminen, jonka yhtenä tavoitteena on vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehitys- eroja. Tällöin lähiöiden kehittäminen on osa alueiden kehittämistä ja kaupunkipolitiikkaa. Valtion näkökulmasta tasa-arvoa ylläpitävä politiikka tukee kansalaisten kokemaa valtion yhtenäisyyttä ja olemassaolon oikeutusta, legitimitettiin (Remahl 2009: 18). Tasa-arvo ei kuitenkaan tarkoita yhteiskunnan resurssien jakamista tasan eri alueiden kesken, vaan alueellisesti hyvän elämän to-

teutuminen edellyttää alueiden erilaista kohtelua (Laitinen 2009: 3).

Kaupunkipolitiikassa Mari Vaattovaara kumppaneineen (2020) peräänkuuluttaa kaupunkien eriytyvien tilanteiden ja kaupunkien oman vallan kunnioittamista. Tasapäästämisestä sijaan valtion pitäisi asettaa tavoitteet neuvotellen kaupunkien kanssa ja kaupungit voisivat vastata toteuttamisesta (Vaattovaara ym. 2020: 12). Kaupungeilla ja kunnilla pitää olla paikallisina päättäjinä suurin valta ja vastuu osa-alueidensa kehittämisestä. Toisaalta esimerkiksi Mervi Ilmonen (2016: 115) pitää lähiöiden kehittämisen tärkeimpänä tekijänä yleistä yhteiskuntapolitiikkaa: ”Lähiökysymys on köyhyyden, työttömyyden ja etnisen integraation ratkaisemisesta”. Näissä haasteissa paikallistason toimintamahdollisuudet eivät aina yksin riitä.

Vuosien mittaan on tehty paljon työtä lähiöiden kehittämiseksi. Hyvinvointivaltion toimista ja kaupunkisuunnittelun keinoista huolimatta ovat kaupunkien sisäiset erot kuitenkin syventyneet. Lähiöohjelman Re:Urbia-tutkimushanke on karua luettavaa. 1960- ja 1970-lukujen lähiöt olivat